
Obsah

Předmluva	7
1. Úvod	9
2. Základ a pokryv	13
3. Základ: Variský orogén	27
3.1. Středoněmecké krystalinické pásmo	27
3.2. Sasko-durynské pásmo (saxothuringikum)	29
3.3. Mariánskolázeňské suturové pásmo	43
3.4. Barrandiensko-armorické pásmo	46
3.4.1. Bohemikum (tepelsko-barrandienská jednotka)	46
3.4.2. Jednotka erbendorfsko-vohenstrauská (ZEV)	60
3.5. Moldanubikum (moldanubické pásmo)	63
3.6. Lugikum	73
3.6.1. Lužicko-kladské pásmo	73
3.6.2. Jednotky sasko-durynského a bavorského typu	80
3.6.3. Kladská jednotka	86
3.6.4. Sovíhorská jednotka a její doprovod	87
3.6.5. Mozaika jednotek (bloků) na jih od lužicko-kladského pásma	90
3.7. Severovýchodní okrajové jednotky	93
3.8. Dunajsko-oderské suturové pásmo	94
3.9. Moravsko-slezské pásmo (moravosilesikum)	96
3.10. Pásmo karbonských flyšových příkrovů	108
4. Základ: Předpolí – brunie	111
5. Povaha paleozoických faun a sedimentačních systémů (<i>J. Hladil, J. Cháb, ed.</i>)	117
5.1. Kambrium (<i>O. Fatka, J. Hladil</i>)	117
5.2. Ordovik (<i>P. Štorch, J. Hladil</i>)	119
5.3. Silur (<i>P. Štorch</i>)	121
5.4. Devon (<i>J. Hladil</i>)	126
5.5. Spodní karbon, do konce visé (<i>J. Hladil, J. Kalvoda, J. Zapletal</i>)	135
5.6. Nejmladší spodní karbon – spodní namur (<i>J. Zajíc, Z. Vašíček, J. Hladil</i>)	140
6. Synorogenní a poorogenní pánve	141
6.1. Čelní pánev	141

6.2. Vnitroorogenní pánve s počátky v mississipu (spodním karbonu)	147
6.3. Vnitroorogenní pánve založené ve westphalu	152
6.4. Pozdní pánevní výplně – stephan C a perm	158
7. Devonský floristický prolog a flóra a fauna karbonských a permských pánví	161
7.1. Flóra (Z. Šimůnek)	161
7.1.1. Devon	161
7.1.2. Visé	162
7.1.3. Přejchod Visé – Namur	162
7.1.4. Spodnonamurská (serpuchovská) paralická posloupnost – ostravské souvrství	163
7.1.5. Suchozemské rostlinstvo namuru a raného westphalu	163
7.1.6. Svrchní westphal (bolsov a westphal D)	165
7.1.7. Stephan – od kantabru po hiát mezi stephanem B a C	167
7.1.8. Stephan C a přechod do autunu	168
7.1.9. Autun	169
7.2. Fauna (Z. Vašíček, J. Zajíc)	170
7.2.1. Svrchní karbon – pennsylvan	170
7.2.2. Perm	172
8. Variské a raně povariské intruze (J. Cháb, K. Breiter)	175
8.1. Vulkano-plutonická fronta	176
8.2. Intruze v zázemí vulkano-plutonické fronty	189
8.2.1. Intruze dunajsko-šumavské větve	190
8.2.2. Intruze uvnitř bohemika a na jeho hranicích	192
8.3. Hyperdraselné intruze v moldanubiku	197
8.4. Pegmatity	198
8.5. Pozdní intruze	199
9. Paleozoikum povariské platformy v Českém masivu a jeho blízkém okolí – svrchní perm (J. Cháb, J. Zajíc)	201
10. Původ, drift a kolize	203
Doslov (A. Dudek)	221

---

2. Základ a pokryv

Český masiv je morfologickou elevací s pokleslou vnitřní částí, umístěnou excentricky v jeho s. polovině. Denudace a eroze vtiskla této zhruba čtvercové elevaci, lemované na J a V obloukem Alp a Karpat, povahu denudačního okna, otevřeného do předmezozoické, nebo spíše předmladopermské minulosti kontinentální kůry střední Evropy. Morfologickou výraznost masivu vytváří především věnec okrajových pohoří s vrcholovými partiemi, které, s výjimkou Nízkého Jeseníku a Dražanské vrchoviny na V, přesahují 1000 m n. m. Pahorkatiny uvnitř masivu se místy zvedají nad 800, ojediněle i nad 900 m n. m. (Slavkovský les, Doupovské hory, České středohoří, Brdy, S a J Českomoravské vrchoviny). Na okraji masivu klesá povrch vesměs pod vrstevnice 500 až 300 m n. m., v údolích řek (Dunaj a jeho přítoky na J, Labe a Odra se svými přítoky na S) pod 200 m n. m., a to i uvnitř masivu. Na SZ vybíhá masiv dlouhou ostruhou Durynského lesa k SZ až do j. okolí Eisenachu.

Základ Českého masivu je výřezem ze středoevropské části evropského variského orogénu a malé části jeho předpolí; mezi Porýním na S a Podunajím na J, v Německu, v České republice a v Rakousku se orogén – podle základních prací z první třetiny 20. století (Suess 1926a, b, Kossmat 1927, Scholtz 1930 – viz Dallmeyer et al. 1995) – dělí na následující více méně lineární tektonické jednotky (pásma, obr. 2)¹:

1. **Rýnsko-hercynské pásmo** obsahuje výhradně paleozoické, převážně devonské a spodnokarbonské horniny. Pásmo je nasunutě k SSZ až S na předpolí, na brabantský masiv a jeho v. pokračování. Tento autochton, část rozděleného paleokontinentu Avalonia, se během siluru vsunul mezi vytvářející se Laurussii na S a přibližující se Gondwanu na J a spojil se s Laurussií. V sekvenci příkrovů a příkrovových šupin rýnsko-hercynského pásma leží nehlouběji ty, které obsahují

RÝNSKO-
-HERCYNSKÉ
PÁSMO

---

¹ Poslední dvě zprávy Pracovní komise pro regionální klasifikaci Českého masivu při dřívější Československé stratigrafické komisi (1992, Work Group atd. 1994) poskytly takovéto hlavní dělení variského základu na území České republiky: 1. **moldanubická oblast** (moldanubikum), 2. **kutnohorsko-svratecká oblast**, 3. **středočeská oblast** (bohemikum), 4. **sasko-durynská oblast** (saxothuringikum), 5. **lužická** (západosudetská) oblast (lugikum), 6. **moravsko-slezská oblast** (moravosilesikum). Těmto jednotkám byla přisouzena povaha významných paleogeografických jednotek – teránů (tuto zčeštělou formu termínu „terrane“ použil snad první J. Fiala ve svých přednáškách v devadesátých letech 20. století). Z tohoto hlediska (srov. např. Coney et al. 1980, Williams a Hatcher 1982) jsou mnohé ze zmíněných jednotek a jejich podjednotek, výše neuvedených, definovány nedostatečně nebo i chybně. Členové pracovní komise nedodrželi princip vývojové shody nebo podobnosti a jednoznačně definovaných hranic, jednou spojovali jednotky různé povahy (Lugikum), jindy naopak oddělovali od sebe základ a pokryv jediné jednotky (bohemikum, brunovistulikum).

V roce 1994 M. Suk ve stručném hodnocení české verze tohoto návrhu zdůraznil nepřítomnost přesné definice Českého masivu jako kardinální problém všech jeho členění. Tento problém, vyvolaný patrně představou v české literatuře velmi častou, že masiv je jakousi samostatnou variskou strukturou (např. Suk et al. 1984, ale bohužel a Chlupáč et al. 2002, str. 13 aj.), je zcela umělý. Neexistuje! Denudační okno je denudační okno, nic víc.

usazeniny z okraje předpolí – autochtonu. Na vrcholu tohoto tektonického sledu se nalézají horniny z nitra pánevního prostoru, který si patrně dlouho uchovával oceánskou povahu. Nejjižnější částí pásma je úzký pás slabě metamorfovaných hornin, nazývaný severní fylitová zóna (Nördliche phyllitische Zone), v kterém se zachovaly ojedinělé ordovické mikrofosilie a stopy vysokotlakové nízkoteplotní (HP/LT) metamorfózy. Granitové intruze jsou v rýnsko-hercynském pásmu extrémně vzácné a omezené na jižní čtvrtinu jeho šíře. Pásmo probíhá mimo Český masiv.

STŘEDONĚMECKÉ
KRYSTALINICKÉ
PÁSMO

2. **Středoněmecké krystalinické pásmo** (Mitteldeutsche Krystallinschwelle, Scholtz 1930) sestává z řady jednotek (bloků) různé povahy. Některé obsahují středně silně až silně metamorfované horniny neznámého předmetamorfního stáří, jiné velmi slabě až slabě metamorfované horniny pravděpodobně neoproterozoické, podobné snad neoproterozoiku lugika a bohemika, nebo paleozoické, kambrické až silurské (Weber 1995, Hirschmann et al. 1995, Bankwitz a Bankwitz 1998). Variské a předvariské granitoidy jsou poměrně četné. Pásmo vychází na den jen v několika nevelkých denudačních oknech; v Českém masivu je takovým oknem ruhlské krystalinikum (Ruhlaer Krystallin) na konci ostruhy Durynského lesa (kap. 3.1). Podle Bankwitz a Bankwitz (1998) jej po j. straně lemují místy slabě metamorfované horniny, nazývané jižní fylitový pás (Südliche phyllitische Zone). Středoněmecké krystalinické pásmo bývá někdy pokládáno za součást následujícího sasko-durynského pásma.

SASKO-
DURYNSKÉ
PÁSMO

3. **Sasko-durynské pásmo** (saxothuringikum) je – jak se ukázalo v posledních deseti patnácti letech – složitou soustavou příkrovů. Ty jsou v s. části tvořeny téměř výhradně nemetamorfovanými, velmi slabě až slabě metamorfovanými paleozoickými horninami (dále SDP – saskodurynské paleozoikum), na kterých spočívají bradla velmi slabě až velmi silně metamorfovaných hornin. V j. části sestávají ze slabě až velmi silně metamorfovaných hornin, ležících na rovněž velmi silně metamorfované paraautochtonní jednotce, s níž společně vytvářejí krušnohorskou-smrčinskou krystalinikum (dále KSK). Antiformní struktura saského granulitového tělesa se svým metamorfním obalem se vynořuje zpod SDP uvnitř jeho megasyntklinoria.

MARIÁNSKO-
LÁZEŇSKÉ
SUTUROVÉ
PÁSMO

4. Úzké **mariánskolázeňské suturové pásmo** odděluje od sebe pásma sasko-durynské a barrandiensko-armorické. Obsahuje především metamorfovaná bazika a ultrabazika (kap. 3.3). Pásmo je rozrušeným a metamorfovaným ofiolitem², se kterým jsou do úrovně současného povrchu vyneseny i horniny jiného původu (Štědrá 2001, 2003, Štědrá et al. 2002). Jeho možným ekvivalentem je v sasko-durynském pásmu nejvyšší rulová šupina münchberského bradla (kap. 3.2., Hangendserie, O'Brien 1991).

BARRANDIENSKO-
ARMORICKÉ
PÁSMO

5. **Barrandiensko-armorické pásmo** vytvářejí bloky kadomsky konsolidované kontinentální kůry, které lemují po s. straně moldanubikum nebo – ve Francii – jihoarmorické pásmo (Zoubek 1988a, Edel a Weber 1995). Termín v poněkud širší formě barrandiensko-severoarmorická zóna použil V. Zoubek v rozsáhlém

² Jeden z recenzentů, V. Kachlík, mě upozornil na závažný problém, kterým je rozdíl mezi přesunutými, více méně nemetamorfovanými nebo jen slabě metamorfovanými ofiolity a společenstvy silně, mnohdy vysokotlakově až ultravysokotlakově metamorfovanými bazickými a ultrabazickými horninami, zavlečenými do subdukční zóny, obvykle také, a to i v tomto díle, popisovanými jako ofiolity. Tento problém vyžaduje hluboký rozbor, pro který tady není místo.